

locutio, quæ submissius fit ad hominem bene audientem, quam illa quæ fit altius ad surdum. Respondeo re vera in se non esse majorem, quantum est ex parte loquentis, et prout antecedit suum effectum; quantum ad illum vero dici potest major, non tam ut locutio, quam ut est auditio; seu, non tam in esse quam in actione locutionis, quia, licet non sit major, plus agit propter passi non resistantiam; idem ergo est in præsentia, ac propterea illud auxilium non est majus in se, quia nullum majorem effectum gratiæ in se continet, quo homo præveniatur, quamvis ex præscientia Dei in tali subjecto plus sit effecturum, de quo plura in tertio puncto.

8. *Non ideo sequitur gratiam majorem esse, quia tollit impedimenta.* — Superest probanda altera pars, videlicet, quamvis per gratiam auferantur, ut revera auferuntur fere semper impedimenta consensus, non inde sequi in hoc effectu esse semper inæqualitatem inter vocationem efficacem, et tantum sufficientem; nam illa impedimenta debent esse antecedentia usum liberum, non concomitantia, vel subsequenta, id est, dependentia ab ipso libero consensu voluntatis; nam hæc non auferuntur per solam gratiam prævenientem sine cooperatione, quia jam intercedit aliquis actus liber, ut cum homo voluntarie aufert occasionem peccandi. At vere sistendo in solis impedimentis antecedentibus, quamvis hæc auferantur homini per gratiam vocationis, nihilominus potest homo pro suo arbitrio resistere vocationi, juxta doctrinam Concilii Tridentini superius late tractatam. Et ratio est illa generalis, quia, licet Deus auferat prædicta impedimenta omnia, quæ respectu ipsius arbitrii possunt dici extrinseca, non tamen aufert intrinsecam indifferentiam, seu *mutabilitatem voluntatis qua potest nolle*, ut loquitur Prosper, libro 2 de Vocatione gentium, capite 9, alias 28. Constituamus ergo duos homines inæquales in ingenio, seu naturali complexione, quibus Deus conferat æquales inspirationes et æqualem providentiam gratiæ, quantum ad auferenda cætera impedimenta, nihilominus in utroque est potestas ad resistendum; ergo fieri etiam potest ut unus resistat, et non alius, et quod Deus, per conditionatam scientiam, præciverit ita esse futurum; ergo tunc una vocatione est efficacem, et non alia, sine illa inæqualitate ex parte effectuum gratiæ; ergo talis inæqualitas non est per se necessaria, cum in illo casu nihil propositum sit quod repugnantiam

involvat. Quin potius ulterius sequitur in illis duobus fieri posse, ut ille qui minus aptam habet naturæ conditionem, non resistat gratiæ vocanti, quia illa difficultas non tollit libertatem; alter vero, licet expeditior videatur, pro sua libertate resistat. Vel e converso, quamvis ille qui difficiliorem habet naturam, intensius lumen aut delectabiliorem inspirationem accipiat, ut suæ naturæ difficultatem possit vincere, nihilominus potest in eo vocatione esse inefficax, in alio vero esse efficacem, a quo pauciora impedimenta auferuntur, vel cum minori suavitate aut illustratione allicitur ad consentiendum; quia semper manet in eis libertas ad resistendum, vel cooperandum utrique gratiæ vocanti.

9. *Assertio ex dictis.* — Atque hinc ulterius infero, etiam in hominibus æqualiter affectis, vel impeditis ante vocationem, non requiri illud genus inæqualitatis inter vocationem efficacem et sufficientem, quod a fortiori concluditur ex dictis. Nam de inæqualiter affectis, ostensum est accidere posse ut, in eo qui ineptior videbatur, vocatione sit efficacem, et non in alio, absque dicta inæqualitate; ergo multo magis necessaria non erit, ut, in duobus æque affectis, in uno sit efficacem, et non in alio. Deinde Concilium Tridentinum dicit eundem hominem, cum eadem vocatione, etiam illa supposita, ut supra declaravimus, posse resistere, sicut potest consentire; ergo eadem vocatione respectu ejusdem hominis eodem modo dispositi, quantum est ex se, potest esse efficacem, vel inefficax, nihil ei addendo vel subtrahendo ex effectibus gratiæ prævenientis, alioqui jam non esset eadem vocatione; ergo eadem proportionem similes vocationes in duobus similiter seu æque affectis possunt non esse ambæ efficaces, sed altera tantum, absque dicta inæqualitate.

Ad secundam objectionem.

10. *Occurritur objectioni.* — Tandem id ostendo, respondendo ad secundam objectionem. Nam ex duabus rebus quæ ibi proponuntur, scilicet, cognitio et delectatio, in neutra earum requiritur in rigore dicta inæqualitas in aliqua perfectione seu modo illarum, sive ille modus sit intensio, sive major et expressior repræsentatio objecti, sive quilibet alius; talis, inquam, inæqualitas non est simpliciter necessaria ut vocatione in uno sit inefficax, et non in alio. Et imprimis, quoad cognitionem, suppono nullam appre-

hensionem, vel iudicium intellectus, quod prævenit voluntatem, determinare illam necessario ad unum; quia alias tolleretur libertas, ut probavi disp. 19 Metaph., sect. 9. Ponamus ergo aliquem vocatum cum illo modo illuminationis seu cognitionis, in quo dicitur vocatione efficax superare inefficacem in hominibus alias æque dispositis; et argumentor in hunc modum: adhuc posita vocatione cum illo modo, ille sic affectus potest resistere; ponamus ergo illum fuisse restitutum, et hoc Deum præcivisse in scientia conditionata; nam possibili posito in esse, nullum sequitur impossibile; ergo stat illam vocationem cum illo modo esse inefficacem; ergo neque ille modus satis est ad efficacem vocationem, nec ille obstat quominus illa vel alia similis sit inefficax. Argumentum æque efficacem sumi potest ex alio extremo; nam ille alius, qui vocatus fuit et illuminatus sine illo modo, posset, si vellet, cum illa vocatione operari cum effectu, ita ut Deus id præsciret; ergo posset in illo talis vocatione esse efficacem sine illo modo. Antecedens patet, quia, si ille modus est necessarius ad conversionem, cum ille non detur, nec sit in potestate hominis, quem prævenire debet, talis vocatione sufficiens non est; et ideo mirum non est quod non possit esse efficacem. Dices illam cognitionem esse sufficientem, ut homo cum illa actu convertatur, si homo avertat a se omnem aliam fortiorem cognitionem, quæ efficacitatem illius bonæ inspirationis impedire posset, quod est in potestate libera voluntatis. Verumtamen non disputamus modo an hoc sit necessarium, quod fortasse non est; quia voluntas pro sua libertate potest resistere fortiori cognitioni, etiamsi actu persistat, quod in Metaphys. tetigi, et latius dicitur in 4. 2; tamen ad præsens non refert, quia ad efficaciam argumenti ille modus sufficit, quia jam tunc illa vocatione est efficacem, et in se non est major in ratione auxilii prævenientis, quia ablatio alterius cognitionis impediens in illo homine non est a sola gratia operante, cum jam libere ab ipso homine fiat; ergo in illa operante gratia seu vocatione non est necessaria illa additio seu excessus ut sit efficacem. Et juxta vim hujus argumenti, hæc veritas non pendet ex alia quæstione morali, an possit voluntas agere contra actuale dictamen et considerationem intellectus, vel peccare sine prævio defectu intellectus: satis est enim quod vel hoc possit, vel saltem possit pro sua libertate aver-

tere cogitationem impediens efficaciam gratiæ prævenientis; vel quod possit applicare intellectum ad aliam cogitationem, quæ illam impediatur. Atque hic discursus eadem proportionem fieri potest de delectatione; nulla enim delectatio, quæ antecedit consensum liberum, et usum rationis non tollat, determinat omnino voluntatem ad consensum præstandum, alias tolleretur libertatem, et ideo semper potest voluntas vel illam avertere, vel isti resistere cum gratia cooperante. Et e converso, si talis delectatio non datur per vocationem, vel necessaria non est ad consensum, vel vocatione non est sufficiens.

Respondetur ad Augustinum. — Augustinus ergo, cum ex his capitibus reddit rationem lapsuum humanorum, vel reddit causam moralem ex his quæ frequentius accidunt; prius enim in eodem loco solam libertatem ut sufficientem causam reddiderat; vel certe non dicit illa duo, secundum omnem perfectionem necessariam ad non peccandum, provenire semper, sine interventu gratiæ cooperantis, et aliquo usu libertatis, a sola gratia operante, de qua est præsens quæstio, ut supra satis explicatum est. Illud autem peculiare mysterium, et iudicium inscrutabile, quod in differentia vocationum esse dicit, non consistit in illa inæqualitate cognitionis vel delectationis, sed in hoc solum quod, absque differentia ex parte hominum, uni detur vocatione congrua, alteri non detur, ut in superioribus late declaratum est, et attingit etiam Prosper ad Excerpta Genuensium, dub. 3.

11. *Assertio tertia, de modo loquendi ut satisfiat tertiæ objectioni.* — Jam vero explicata re, de modo loquendi pauca dicere sufficit. Existimo tamen vocationem non recte dici majorem in ratione vocationis, vel auxilii excitantis, propterea quod sit efficacem ex sola Dei præscientia et intentione; quia hæc conditiones pertinent ad majorem gratiam et benevolentiam Dei, non tamen constituunt ipsum auxilium in se majus. Item, licet illud auxilium homini sit utilius, tamen tota illa major utilitas magis consistit in actuali effectione, quæ pertinet ad gratiam cooperantem, quam in propria ratione gratiæ excitantis; ergo sub ea ratione non potest dici majus auxilium. Eo vel maxime quod quantitas auxilii prævenientis non consistit in utilitate, quam ex illo accipiet is cui datur, sed in virtute agendi, quam ipsum in se habet, quæ virtus non minor est in alia simili vocatione, licet non sit

habitura effectum. Assumptum patet, quia hoc auxilium intrinsece est principium operandi, et sub ea ratione datur, ut supra declaratum est; quantitas autem principii agendi, ut tale est, in quantitate virtutis consistit. Potest etiam hoc declarari exemplis physicis et humanis: nam impetus impressus æqualis est, licet in hoc vel illo passo minus sit operaturus; et qui dat æqualem ensem, æquale auxilium præbet, licet alter non sit æqualiter illo usus. Recte ergo dicitur hoc majus beneficium, et major gratia, non tamen proprie ac formaliter majus auxilium. Atque ita satisfactum est tertiæ objectioni.

CAPUT XXII.

ALIIQUOT PROPOSITIONIBUS DOCTRINA TOTIUS LIBRI COMPREHENDITUR.

1. *Prima propositio de auxilio sufficiente.* — Duæ sunt assertiones præcipue a nobis intentæ in toto hoc opere. Una ad auxilium sufficiens, altera ad efficacem pertinens. Nam, licet hæc posterior nobis sit principaliter proposita, sine priori tamen declarari non potuit. Prima ergo assertio sit, per auxilium sufficiens dari homini ut vere et realiter possit efficere actum supernaturalem, si velit, ita ut nihil illi ad volendum desit, quod non sit in ejus potestate. Hæc satis probata est in superioribus. Legatur pro illa divus Augustinus, de Spir. et litt., cap. 3, de Correp. et grat., c. 11 et 12, et lib. 83 Quæstionum, q. 68, et in Ench., c. 32.

Atque hinc inferimus primo, eos qui non credunt, simpliciter posse credere, vel remote, si nondum illuminati sunt, vel proxime, si jam sunt sufficienter vocati; alioqui vel eis præciperetur impossibile, vel non peccarent non credendo. Et eadem ratione possunt salvari qui non salvantur; quod enim Joannes, capite primo, dicit: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*, non solum verum est in his hominibus, in quibus illa potestas ad actum reducitur, sed etiam in his qui sua culpa non fiunt filii Dei, cum possint fieri.

2. *Occurritur objectioni.* — Secundo, infertur hanc propositionem simpliciter falsam esse: *Voluntas non potest credere, nisi sit efficaciter a Deo prædeterminata, ut velit credere.* Probat: nam sæpe voluntas, quæ non vult credere, potest id velle, et tamen illa voluntas non est efficaciter prædeterminata ut velit; ergo voluntas, non prædeterminata ut velit, potest

velle credere. Dicit aliquis voluntatem sine illa prædeterminatione habere potestatem volendi, non tamen posse uti illa potestate, nisi accedente prædeterminatione; et ideo committi æquivocationem in ratione facta, nam est duplex modus potestatis, et juxta unum dicitur posse, etiam cum non est prædeterminata, et, secundum alium, non posse sine prædeterminatione. Sicut etiam vere dicitur ignis non posse calefacere sine concursu, quamvis potentiam habeat quando non habet concursum. Sed hæc æquivocatio sæpe est a nobis in superioribus sublata, quia non agimus de potentia nuda et remota, sed de potentia proxima cum omnibus conditionibus prærequisitis ad operandum, et habente paratum, seu in potestate sua omne adjutorium, vel concursum alterius causæ ad suam operationem necessarium; hæc enim sola potest vocari potentia moralis, et hæc sola sufficit ut voluntati et non impotentiae tribuatur defectus actionis. Loquendo autem de potentia hoc modo, non posset voluntas, carens prædeterminatione, dici potens ad volendum, si absque illa prædeterminatione non posset velle; quia, dum caret illa prædeterminatione, non habet illam in sua potestate, neque in sua voluntate, ut latissime in superioribus probatum est.

3. *Secunda propositio de auxilio efficaci.* — Secunda assertio principalis, quæ ex præcedenti fere colligitur, est, auxilium efficax, id est, actu efficiens liberum consensum in homine, ultra auxilium sufficiens nullam novam motionem in homine ponere, præterquam actualem influxum gratiæ adjuvantis, et generalem concursum gratiæ, qui immediate versatur circa ipsum consensum liberum. Unde fit ut tale auxilium non vocetur efficax ab aliqua motione physice prædeterminante, quam addat supra auxilium sufficiens; sed vel ex actuali actione, et concomitantia actualis concursus, si late et minus proprie dicatur efficax, id est, actu efficiens; vel, si proprius loquamur, dicitur efficax ex morali efficacia conjuncta cum infallibilitate inducendi effectum, quem habet ut subest intentioni et scientiæ primi agentis, a quo tale auxilium datur. Tota hæc assertio, ut dixi, sequitur ex præcedenti; quia si aliquid aliud præter concursum proportionatum requiratur ad actualem effectum voluntatis cum sufficienti auxilio, hoc ipso destruitur veritas sufficientis auxilii. Et hoc idem satis aperte docuit Concilium Tridentinum, cum di-

xit voluntatem, cum eadem Dei motione, seu auxilio præveniente, posse operari et non operari, eidem gratiæ libere assentiendo, et cooperando, cum illam abjicere possit; ergo ultra totum illud gratiæ auxilium, cui homo potest resistere, nihil aliud Concilium requirit, præter actualem operationem, in qua includitur essentialiter concursus Dei proportionatus, et cooperatio voluntatis cum gratia ipsa cooperante, et utrumque horum censet Concilium esse in potestate hominis sufficienter vocati et illuminati, ut, si ipse adjungat suam liberam cooperationem, neque cooperatio gratiæ, neque divinus concursus proportionatus illi deesse possit, neque aliquid horum actu exhibeatur sine libera voluntatis cooperatione, et ideo pro sola voluntatis libertate possit effectus gratiæ impediri. Atque ita etiam constat non posse efficacitatem gratiæ aliter, quam diximus, declarari; quia, seclusa prædeterminatione physica, non potest efficacia esse nisi moralis, quæ esse nequit omnino infallibilis, nisi adjuncta præscientia, quæ omnia late sunt in superioribus declarata, tam ex re ipsa quam ex mente Augustini.

4. *Tertia propositio de determinatione.* — Atque hinc infertur tertio, voluntatem humanam, etiam in actibus supernaturalibus, determinare seipsam. Probat ex dictis, quia non prædeterminatur a sola Deo. Item, quia supra, lib. 1, cap. ult., ostensum est de ratione actus liberi esse ut fiat ex propria determinatione causæ libere operantis; sed de fide est actus supernaturales esse liberos; ergo in eis etiam voluntas ipsa se determinat. Denique determinare se, in potentia creata, nihil aliud est quam ex statu indifferenti (ut sic dicam) reducere se ad statum in alteram partem determinatum; vel est efficere in se motum ad quem ita erat indifferens, ut possit oppositum facere, vel illum motum suspendere; sed ita se gerit voluntas in actibus supernaturalibus; ergo in illis etiam se determinat, quando liberum consensum præstat.

5. *Amplius declaratur.* — At vero, cum in eodem cap. ult., lib. 1, dixerimus, in bono sensu etiam concedi posse Deum determinare voluntatem humanam non sine illa, multo majori ratione id dicendum est in actibus supernaturalibus, in quibus non potest voluntas suam determinationem efficere sine Deo, non solum ratione concursus generalis, sed etiam quia indiget, ad talem determinationem efficiendam, superiori vir-

tute et adjutorio quod solus Deus præstare potest.

Aliquorum objectio contra dicta in tertia propositione.

3. Quamobrem nullius momenti est quorundam objectio, quam ex hac tertia assertionem inferunt, si voluntas determinat se in actibus supernaturalibus, illam esse aut unicam, aut primam, aut principalem causam hujus determinationis. Nulla est enim vis aut verisimilitudo hujus illationis; sicut etiam voluntas se convertit in Deum, licet non sola nec principaliter suam conversionem efficiat. Quia ergo ipsa efficit determinationem suam, et in se illam efficit, est enim quid immanens, ideo verissime dicitur determinare se; tamen quia non efficit illam sine Deo per auxilia gratiæ operante et cooperante, ideo non ipsi, sed Deo principaliter tribuenda est illa determinatio. Sed urgent: ergo initium justificationis aliquo modo tribuendum est libero arbitrio. Hæc vero illatio jam sæpe negata est, quia initium justificationis non sumitur a libero consensu, seu determinatione voluntatis, sed a prima vocatione, seu auxilio Dei.

6. *Alia instantia.* — Sed instant, quia hoc est verum de initio remoto; proximum autem est determinatio voluntatis; ergo hoc saltem initium tribuetur voluntati. Respondeo hunc solum esse abusum verborum ad rem confundendam; nam Patres nunquam hoc sensu loquantur de initio salutis. Dico ergo initium proximum nihil aliud significare posse nisi causam proximam; et sic certissimum est hominem per liberum arbitrium esse causam proximam suæ salutis: nam, *qui creavit te sine te, non salvabit te sine te*, ut Augustinus dixit. In idemque redit quod Concilium Tridentinum, sessione sexta, canone quarto, definit, hominem cooperari Deo volenti et adjuvanti, ut se ad justitiam disponat ac præparet, utique ut proxima causa secundaria, et minus principalis. Igitur verissime dicitur voluntas determinare se, non tamen sine Deo, et Deum determinare voluntatem, non tamen sine ipsa, quamvis principaliter concurrente quam ipsa.

Additio ultima circa modum loquendi, ne cum hæreticis conveniamus.

6. Addo insuper, si quis velit hanc determinationem, ut est a Deo, prædeterminationem appellare (juxta notata in c. ult. l. 1),